

S O Š K I T E D N I K

Leto II. Štev. 2.

Gorica, sobota 12. januarja 1946

Cena L. 3.—

„MOJE KRALJESTVO NI OD TEGA SVETA“

In Kristusove besede so temelj, na katerem počiva zgradba cerkve. V dolgih stoletjih človeške zgodovine pa je bil ta nauk marsikdaj iznakažen, zapostavljen in marsikdaj celo pozabljen. Božje kraljestvo, svet duš, vere, nadzemskega življenja se je tako približalo kraljestvu grešnih kraljev in navadnih smrtnikov, ki so podvrženi vsem človeškim slabostim — ničemurnosti, napuhu, sovraštvu —, da si težko ločil cerkveno državo z njenim posvetnim bogastvom, političnim uplivom in oboroženo silo od katerekoli mogočne države v zgodovini.

Množice preprostih vernikov po vsem svetu so to dolgo prenašale in podpirale, ker le počasi se je v njih budila zavest, da to ni prav, da se Kristusov nauk v njegovi lastni cerkvi pozablja, da je cerkev postala iz tolažilnice ubogih in ponižanih stebel tiste mogočne zgradbe cesarjev, plemičev in nekronanih bogatašev, ki je revščino in ponižanje milijonov ljudi, milijonov vernikov povzročala in hotela.

Od tedaj je preteklo mnogo časa. Človeštvo je šlo skozi vojne in revolucije, skozi bedo in trpljenje; približalo se je spoznanju, da revščine in nasilja ne bo konec, dokler ne vzamejo svoje oblasti v roke prav tiste množice, ki so bile do sedaj le predmet načrtov in volje starih oblastnikov.

Mi Jugoslavlani smo ta cilj dosegli. Ustvarili smo si ljudsko državo, napisali smo ji pravično ustavo. Z njo odpravljamo vse one do sedaj uzakonjene krivice, ki so omejevale človekovo svobodo vesti, ki so jemale kmetu pravico do zemlje itd. S tem smo odpravili tudi vse ostanke — glavno je bilo že mnogo prej

odpravljeno, ki so cerkvi še danes dajali značaj posvetnega kraljestva. Osvobodili smo človeka, da lahko živi res po svoji vesti, osvobodili cerkev, da se neodvisna od države in vse posvetne oblasti nemoteno lahko posveča pripravljanju vernikov za Kraljestvo Božje.

To je jasno vsakemu poštemu človeku, iskrenemu verniku in duhovniku. Nejasno in celo krivično se zdi le onim, ki niso ne pošteni ne iskreni, ker mislijo drugače kot govore, ker pačijo resnico in izrabljajo pri tem upliv, ki jim ga daje njihov poklic. Prižnice so pretvorili v agitatorske tribune, besedo tolažbe in dobrote so zamenjali z izbruhom hujskanja in sovraštva. Še mar jim niso resnični interesi njihovih vernikov, ki si prvič ustvarjajo človeka vredno življenje. Pred seboj vidijo le to, da se jim jemljejo viri posvetnega bogastva, vidijo, da izgublja pravo pravico posegati v zadeve posvetne oblasti, zato da se napravi razločna meja med kraljestvom tega in onega sveta. S tem svojim zaganjanjem v ustavo FLRJ se razkrinkujejo kot duhovniki, izpovedujejo, da jim ni za to, da lahko razlagajo besedo Božjo, temveč, da jim je za cerkvena posestva, za ukazovanje v šoli, občini in državi. Za tako obnašanje jih obsojamo kot verniki. Kot Slovenci, kot Primorci pa moramo izreči nedolžno se držimo. Zgodilo se je, da je početje je naperjeno proti temu, kar hočemo vsi, kar nas je stalo krvavih žrtev — proti priključitvi Primorske k Jugoslaviji. Kdor danes pri nas napada Jugoslavijo, ta zagovarja ponovno zaslužnje naše zemlje, ta izdaja našo borbo za osvoboditev. In narodnih izdajalcev pri nas duhovniška suknja ne ščiti več. Trpljenje nas je napravilo zrele in razsodne. Tudi onim, ki nočejo razumeti, bomo znali povedati, kaj spada v cerkev in kaj ne.

Kardeljeva argumentacija o Trstu, Slovenskem Primorju in Istri na londonski konferenci

Narodi Julijske krajine so stoletja vodili nepretrgan boj za svojo svobodo. Zlasti slovensko in hrvatsko prebivalstvo Julijske krajine pa je v tej vojni delalo čudeže heroizma v boju proti italijanski, a pozneje proti nemški vojski in Mussolinijevim bandam. Leta 1942 je izbruhnila v teh krajih splošna narodna vstaja. Tri leta se je ljudstvo Julijske krajine z orožjem v rokah borilo proti množičnim italijanskim in nemškim silam. Iz tega boja sta se razvila dva korpusa jugoslovanske Narodne osvobodilne vojske, IX. in XI. korpus, ki sta oba sestavljena izključno iz borcev iz Julijske krajine. Te sile so vezale 60 do 100 tisoč vojakov italijanske vojske, a pozneje skoraj enako število nemških vojakov. Operacije enot Narodno osvobodilne vojske v Julijski krajini so znatno pomagale zavezniškim silam v Severni Afriki. Zaradi delovanja naših sil je glavna železniška proga Trst—Ljubljana funkcionirala samo z 12,6% svoje normalne kapacitete, medtem ko so vse ostale železniške proge v Julijski krajini delale z največ 16% svoje normalne kapacitete. To

so podatki italijanskih in nemških dokumentov. Med to vojno so naše enote izvršile proti sovražnim četam in njihovim komunikacijam v Julijski krajini 4200 operacij večjega obsega. Za vse to vedo številni zavezniški oficirji, ki so se v letih 1943—1945 nahajali z našimi borbenimi četami v teh krajih. Že od 1943. leta so te čete ščitile obširne kraje osvobodjene Julijske krajine pred sovražnimi napadi. Samo v enem razdobju 1944. leta se je istočasno nahajalo v vrstah Narodno osvobodilne vojske 45.000 borcev iz Julijske krajine, medtem ko jih je v štirih letih boja bilo 72.000, kar znaša 8% vsega prebivalstva. Vse to se je zgodilo kljub prišilni mobilizaciji, ki so jo vršili Italijani in Nemci.

Ker je bila mobilizacija za Narodno osvobodilno vojsko prostovoljna, že to dejstvo samo dovolj kaže, kaj hoče Julijska krajina. Izgube Julijske krajine v boju za svobodo znašajo 42.000 mrtvih vojakov na fronti in civilistov, ki so dali svoje življenje za svobodo svojega naroda in za skupno zavezniško stvar. Niti pomisliti ne smemo na reak-

cijo in globoko razočaranje prebivalstva Julijske krajine, če bi po nekem nesrečnem naključju bila njihova rodna zemlja spet izročena tujemu zatiralcu po vseh teh velikanskih naporih in žrtvah za zavezniško stvar.

Znatno število Italijanov po izvoru iz Trsta in drugih mest Julijske krajine se je tudi v tej vojni borilo skupaj s Slovenci in Hrvati. Ta skupni boj je krepko povezal Jugoslovane in Italijane v Julijski krajini. Italijansko prebivalstvo v mestih Julij-

Na koncu bi rad poudaril samo še eno dejstvo. Leta 1919 in 1920 je bila Julijska krajina dana Italiji kot nagrada za njen vstop v vojno. Ta priključitev se je izvršila proti volji prebivalstva Julijske krajine. Petindvajset let je Italija upravljala to deželo s pomočjo terorja, koncentracijskih taborišč in ubijanja ter je zasejala toliko sovraštva in strahu med prebivalstvo te pokrajine, da bi to v povrnitvi k Italiji videlo smrtno obsodbo.

Maršal Tito čestita ljudstvu Julijske krajine

Maršal Tito je poslal naslednji odgovor na novoletno čestitko, ki mu jo je poslal izvršni odbor Slovensko italijanske antifašistične unije za Julijsko krajino in Trst: „Prisrčno se vam zahvaljujem za tople čestitke, ki ste mi jih poslali za Novo leto. Prosim vas, sporočite v mojem imenu jugoslovanske vlade najboljšo čestitko za leto 1946 italijanskemu in slovanskemu prebivalstvu Julijske krajine in Trsta. Z naše strani bomo storili vse, kar bo mogoče, da bi se uresničile vaše želje in bi mogli biti v leto 1946 dokončno združeni z Ljudsko federativno republiko Jugoslavijo. Trdna in bratska edinost med slovanskim in italijanskim prebivalstvom bo veliko pripomogla k uresničenju te velike naloge za srečo in prospek prebivalstva Julijske krajine.“

ske krajine se zaveda dejstva, da mu bo bodočnost zajamčena le, ako ostane tesno povezano z jugoslovanskim zaledjem. Jugoslovanska vlada dobiva neprestano prošnje iz vseh krajev Julijske krajine, prošnje, ki jih podpisujejo tako Jugoslavlani kakor Italijani in v katerih zahtevajo priključitev te pokrajine Jugoslaviji. Na vseh prišilnih ki so bile doslej poslale jugoslovanski vladi — in katere je delegacija prinesla s seboj — je 346.486 podpisov, kar predstavlja 53% odraslega prebivalstva Julijske krajine. Obstoje pa še druge prošnje, ki jih jugoslovanska vlada doslej še ni prejela, razen tega pa se je treba zavedati, da gre tu za zaseben in spontan korak ljudstva, v katerem velik del prebivalstva ni imel priložnosti za udeležbo.

Italija je izkoristila Julijsko krajino kot vojno bazo za svojo osvajalno politiko proti Balkanu in Srednji Evropi. Zvesta tej politiki se je povezala s Hitlerjem in stopila v vojno proti zavezniškom. V štirih letih se je Italija borila proti zavezniškom, napadla Jugoslavijo, anektirala velik del Hrvatske in Slovenije skupaj z Ljubljano in tako onemogla eno tretjino jugoslovanskega ozemlja. Jugoslovanska Narodno osvobodilna vojska se je po samih italijanskih dokumentih neprestano borila proti italijanskim silam 300—400.000 vojakov. Ali more po vsem tem, kar je storila, imeti Italija najmanjšo pravico, postavljati zahteve po ozemlju, naseljenem z Jugoslavlani, ki so se v razdobju zadnjih štirih let borili na strani zavezniškov in jim napravili velike usluge?

Izmišljotine pariškega lista

Francoski list »Paris Matin« razširja poročila o napovedi vojne Turčiji s strani Sovjetske zveze, o »krvavih spopadih«, do katerih je baje prišlo med turškimi in bolgarskimi obmejnimi mejitvenimi črti, kakor tudi na meji med Turčijo in Sovjetsko zvezo na Kavkazu.

Sovjetska agencija Tass je poslala iz Moskve v svet sledeči demanti v zvezi z gorenjo objavo pariškega časnika: »Pooblaščenim smo izjaviti, da so ta poročila lažne in zlonamerne izmišljotine.«

Ustava med ljudstvom

Največja pozornost vsega ljudstva iz Goriške je čedalje vložena v osnutek ustave nove Jugoslavije, ki je v domačem in živahnem pretresu med kmečkim ljudstvom na deželi med delavci in intelektualci v Gorici sami in v trgih, med ženami in mladino povsod.

V Potoku na Kobariškem so se posebno pomudili pri členu 17, ki govori o združništvu, katerega namen je izboljšanje življenjskega obstoja kmetov in delavcev. Odobraval so člen 25 o ločitvi cerkve od države in pripomnili, da s tem so postale vse cerkve v Jugoslaviji enakopravne in svobodne. Nadalje člen 32 na podlagi katerega daje država možnost vsakemu državljanu, da pokaže koliko je zmožen. V opombo na ta člen so v Potoku dejali, da samo lenuh bo trpin in nihče drugi.

V Sedlu v Breginjskem kotu so preštudirali člen za členom in tako pišejo: »Res je, da nismo še formalno priključeni k FLRJ, ampak trdno smo prepričani, da smo si z osvobodilno borbo skovali to pravico, da niso padli zaman naši sinovi, da niso zastoj stradal, bili pretepani in mučeni naši očetje, bratje in sestre. Pride dan, ko prodre tudi v naš kot sončni žarek, to bo tisti srečni dan naše priključitve k FLRJ, zato že danes enoglasno odobravamo in sprejemamo novo ustavo kot našo.«

Pregled svetovnih dogodkov

Zasedanje skupščine Združenih narodov

Prvo zasedanje glavne skupščine organizacije Združenih narodov se je pričelo v četrtek, 10. januarja popoldne.

Skupščini prisostvuje preko 2000 delegatov iz vsega sveta.

Večina držav je poslala svoje najvažnejše predstavnike: okrog 50 ministrov za zunanje zadeve prisostvuje zasedanju. Seje so v Centralhall church-house.

Že v začetku tedna je prispelo v London z letalom zastopstvo Jugoslavije pod vodstvom tov. Edvarda Kardelja, podpredsednika vlade FLRJ in ministra za konstituantno. V Jugoslovanski delegaciji so še: Sava Kosanović, minister za informacije Zvezne vlade; Stanoje Simić, veleposlanik FLRJ v Washingtonu; Ljubo Leontić, veleposlanik v Londonu; Stojan Gavrilović, pomočnik ministra za zunanje zadeve ter namestniki članov delegacije dr. Aleš Bebler, dr. Andrija Štampar, dr. Franič, Vladimir Dedijer in Milovan Zoričič. Prišla so z letali tudi odposlanstva Norveške, Belgije, Grčije, Abesinije, Perzije in Sirije.

Sovjetska delegacija in sicer ruska, beloruska ter ukrajinska

in ki ji načeluje podkomisar za zunanje zadeve Andrej Višinski, je dospela v London s tremi letali. Višinski je prispel naravnost iz Bukarešte, kjer je bil navzoč pri izpremembah v rumnskem političnem položaju.

Francosko delegacijo sestavljajo člani Paul Boncour - Herve, Alphonse Fouques, Duparc in še nekateri drugi.

Zastopniki Združenih držav Amerike so prispeli v Anglijo z ladjo »Queen Elisabeth«. Vojdja ameriške delegacije je zunanji minister James Byrnes. Med delegati Združenih držav Amerike sta tudi bivši minister za zunanje zadeve Stettinius ter gospa Eleonora Roosevelt.

Kakor je razvidno iz izjave Edvarda Stettinusa, je gospa Eleonora Roosevelt imenovana za člana kulturno socialnega odbora glavne skupščine Združenih narodov.

Ameriški zunanji minister Byrnes je pred svojim odhodom v London izjavil, da se bodo ZDA poslužile pravice veta v varnostnem svetu Združenih narodov v slučaju, če bo potrebno zaščititi svoje lastne interese pri sestavi predlagane kontrolne komisije. Kmalu po svojem prihodu v Lon-

Antifašistične žene vzhodnega kvarta Gorice se popolnoma strinjajo z osnutkom ustave, ki so jo obdelale do 5. poglavja. Priponbo imajo k členu 19, IV. poglavja, ker ugotavljajo, da je država določila preveč zemlje župnijam in škofijam.

Antifašistične žene iz Kanalkega, zbrane na svoji okrajni konferenci, so izjavile, da ustava potrjuje celotne pridobitve naše štiriletnje borbe in uzakonjuje pravo ljudsko demokracijo. To jim daje novih moči, da bodo z novim letom še okrepile borbo za priključitev tega ozemlja k FLRJ, dokler ne bo ta ustava postala tudi naša ustava.

V Kredu na Kobariškem so na sestanku z dne 23. decembra zlasti odobrvali člen 19, ki pravi zemljo tistemu, ki jo obdeluje; ker s tem je zagotovljeno življenje poljedelcev. Glede člena o ločitvi cerkve od države so izjavili, da se zavedajo, da je našemu narodu največ škodovala ravno politika reakcionarne duhovščine.

V Volarju imajo k dopolnitvi ustave sledeči predlog: »Naj se k členu, ki govori o socialnem zavarovanju doda pojasnilo ob kolikih letih ali po kolikih letih službe ima uslužbenec pravico do socialne pomoči.« Pri študiranju ustave dne 30. decembra so še enkrat odločno zahtevali priključitev našega ozemlja k Jugoslaviji ker edino tam nam je z ustavo zagotovljeno tisto za kar smo se borili.

V Bukovci so na množičnem zborovanju 29. decembra izjavili da se strinjajo z Ustavom in jo v celoti odobravajo, ker je osnutek ustave izraz osvobodilne borbe jugoslovanskih narodov. V svoji resoluciji v Ustavodajni skupščini v Beogradu pa pravijo: »V osnutku ustave vidimo tudi našo bodočo ustavo, katero smo tudi mi Primorci ustvarjali v narodno osvobodilni borbi izpopolnjevali z žrtvami in jo hočemo tudi v pravičnem miru uzakoniti.«

Širša zborovanja so se te dni vršila tudi v Plužni in na Zagi, — na Bovškem, ter proučevali ustavo. V Mirnu so izjavili, da je načrt ustave popolnoma v skladu z interesi ljudstva, ker jamči ljudstvu svoboden razvoj in gospodarsko samoosvojitve. Ločitev cerkve od države smatrajo za pravilno, ker v interesu države in v interesu cerkve same.

Prve smrtne obsodbe

brezvestnih špekulantov v Jugoslaviji

V ljudski državi, v Jugoslaviji je prišlo do prvih smrtnih obsodb gospodarskih saboterjev.

Ti so bili izkoriščevalci težavnega gospodarskega stanja nove Jugoslavije.

V stari Jugoslaviji jim je šlo vse prav; tedaj jih je čuvala in branila protiljudska vladavina, ki je tako obvarovala tudi vse druge protiljudske elemente, ki so bili za korupcijo. Omogočeno jim je bilo vsestransko izmogavanje delovnega ljudstva.

Zdrava in močna rast ljudstva pa mora sedaj prerasti ves plevel in ga tudi izrjavati iz svoje njive.

Zato pa ščiti nova Federativna ljudska republika Jugoslavija s svojimi zakoni koristi poštenih množic.

Ljudska oblast je dolgo čakala in dolgo opominjala.

Sedaj pa so padle sodbje proti špekulantom malo po celi Jugoslaviji; v Beogradu, Zagrebu, Ljubljani, Celju, Vrhniki in drugje.

Strogo in pravično so jih sodili.

Smrtne obsodbe je izrekel posebni senat pri Vrhovnem sodišču.

— Nosilec človečanstva je samo delovno ljudstvo — pravi

Cankar; pa tudi vsem žrtvam in njihovemu spominu je vse ljudstvo dolžno, da z neizprosno strogostjo udari, potom odločnega ravnanja sodišča, po sovražnikih človečanstva posebno sedaj, ko skuša reakcija izrabljati težke razmere poveljnega časa.

SESTANEK PRI GUVERNERJU

Novi guverner, major J. Long, je sklical novinarje na izredni sestanek v svoj urad ter izrazil željo, da bi dali vsemu občinstvu na znanje in v vednost ukrepe, ki jih je ZVU prisiljena podvzeti v svrhu vzpostavitve reda, bodisi iz varnostnih kakor tudi iz moralnih razlogov.

Ugotovljen je v zadnjem času velik pritok ženskega nezaheljnega elementa. To so ženske, ki so prišle že za prvimi zavezniškimi edinicami, torej za ta pritok ni odgovorna 88. ameriška divizija, katera si pa mora prevzeti odgovornost, da prepreči to stanje, ki ni v skladu s splošnimi varnostnimi ter zdravstvenimi določbami, na podlagi katerih si zavezniške oblasti prizadevajo urediti na najboljši način javno življenje na tem ozemlju. Predpogoj, da se to čimprej uredi, je vestno sodelovanje vsega civilnega prebivalstva s vojaško in civilno upravo. Nadalje je potrebno:

1) Vsakdo mora imeti osebno izkaznico in potrebno je nadzorstvo nad novodošliimi osebami v te kraje. Kdor še nima osebne izkaznice, naj jo dvigne pri uradu, ki je bil izrecno za to postavljen pri anagrafičnem uradu.

2) Imamo še drugo sredstvo, s katerim lahko mnogo pripomo-

Zasluzena kazen pa bo zadela v novi Jugoslaviji prav tako kakor gospodarske špekulante, tudi vse škodljivce v državnem aparatu, ki delajo škodo ljudstvu in državi.

To pot se ljudstvo ne bo ustavilo hiti pred ministrom.

remo k hitremu zboljšanju nedopustnih razmer, ki so zavladale v zadnjem času, in k čiščenju nezaželenih ženskih in drugih elementov, ki nimajo tukaj opravka; to je, da opozorimo prebivalstvo na odredbo št. 10, s katero je bil ustanovljen pri županstvu Stanovanjski urad. Ta splošni ukaz zapoveduje s točko 3., da ne smejo lastniki stanovanj in drugi, ki oddajajo sobe v najem, nikogar sprejeti pod streho brez predhodne odobritve in pooblastila s strani Stanovanjskega urada. Isti ukaz na svoji točki 5. pravi, da so predvidene zaporne in denarne kazni, ki jih bo zavezniško vojaško sodišče izreklo proti osebam in drugim, ki se ne bodo pokoravali omenjenemu ukazu. Brez upoštevanja zgoraj navedenih določb niti zavezniškimi vojakom, podčastnikom ali častnikom ni dovoljeno dati v najem katerekoli prostora. Izjemo tvori le slučaj, da zasedejo prostore vojaške oblasti. Vojaščina pa zasede lahko prostore samo z dovoljenjem »Rear Estate Office«, to je posebnega vojaškega urada 88. amer. divizije.

Do teh ukrepov je prišlo na skupnem posvetovanju med guvernerjem, med zastopniki ameriškega Rdečega Kriza ter vojaškimi kaplani.

ANTIFAŠISTI PRED SODIŠČEM

Dne 28. decembra se je v Gorici pred zavezniškim vojaškim sodiščem zaključila dvodnevna razprava proti skupini 11 prijateljev »Primorskega dnevnika«, ki so dne 14. t. m. spremljali izvoljeno deputacijo, ki je nosila pisane proteste radi ukinitve edinega protifašističnega slovenskega dnevnika v Julijski krajini.

Znano je, da je ob tej priliki zavezniška policija brutalno in brez vsakega vzroka aretirala okoli 30 oseb, neglede da so zbrane skupine se obnašale dostojno in spremljale samo deputacijo, ki je zaprosila Guvernerja Shirka, da jo sprejme. Samo ko je bil dan ukaz, da se množica razprši in pozapre, je guverner sprejel deputacijo.

Zavezniško vojaško sodišče jih je obdolžilo kršitve zavezniškega proglasa št. 1, člena 5, paragrafa 45 in 36 o kršitvi reda in miru, češ, da namenjena protestna demonstracija ni bila dovoljena, ker ni bila prijavljena, ne glede na to, da red in mir ni bil ni rušen. Med drugim je g. sodnik celo izrazil, da so neumni, ko hodijo protestirati za svoj list, ker bi zadostovala sama deputacija. Obrambo za celo skupino je imel odv. Birs in prikazal, da protestna demonstracija ni nosila organizirani značaj in zato ni mogla biti prijavljena. Samo ljudstvo oropano svojega dnevnika, ki je bil edini tolmač njegovih teženj in želja v borbi za osvoboditev in narodnih pravic, je čutilo potrebo, da spregovori. Prikazal je tudi to, da so skoraj vsi obsojenci antifašistični borci in partizani, ki so na delu pokazali po dolgoletni borbi, da so dosledni antifašisti; zato je povsem razumljivo, da so bili ravno oni najbolj prizadeti z ukinitvijo edinega njihovega lista »Primorskega dnevnika«.

Sodišče je po svojem posvetovanju izjavilo, da bo upo-

števalo njihovo preteklost, ker so bili borci in sodelavci osvobodilnega gibanja in jih zato obsodilo na milejšo kazen. Nato je izrekel sledeče obsodbe:

Milanič Anton iz Vojšnice — 3 mesece zapora; Milanič Ludvik iz Vojšnice, 3 mesece zapora; Jože Okretič iz Komna (14 let starosti) na 1 mesec pogojno; Darko Znidarčič iz Gorice, 14 dni zapora; Ivo Simčič iz Koiškega, 14 dni zapora; Pavla Frančeskin iz Komna, 2 mesece zapora in od teh 15 dni pogojno; Peter Trampuž iz Tennice, 5 mesecev zapora; Marija Gregorič iz Prvačene, 2 mesece od katerih 15 dni pogojno; Matilda Drašček iz Gorice, 1 mesec, od teh 15 dni pogojno; Ivan Ferfolja iz Komna, 2 mesece zapora; Zoro Škrk iz Gorice, oproščen. — Obsodbe so bile prestroge in vsa javnost se nad njimi zgraža.

Ali je to mogoče?

V goriških sodnih zaporih v Ulici Barzellini je zaprto precejšnje število antifašističnih borcev, večinoma so to hrabri borci iz slavnih partizanskih edinic, ki so se v borbah na ozemlju, ki je bilo zasedeno od nacifašistov tudi odlikovali. Med njimi so pravi junaki, o delu katerih piše zgodovina narodno osvobodilne borbe. To so ljudje, ki so vse svoje moči in znanje dali za veliko zavezniško stvar, za uničenje nacifašizma. Borili so se dosledno za ljudsko demokracijo, za svobodo tiska. Ko je ZVU ukinila Primorski dnevnik so prišli v Gorico kot odposlanci ljudstva, da protestirajo proti ukinitvi tega pri ZVU. Bili so aretirani in obsojeni. So med njimi tudi žrtve osebnega sovraštva nekaterih članov »Civilne policije«, takih, ki so že med nemško okupacijo sovražili in preganjali partizane.

Danes nas je presenetila druga vest, ki nam dokazuje in potrjuje da se v goriških zaporih 100% izvajajo stari fašistični zakoni, ki upravičeno razburjajo javnost. Kaj je na stvari? Uprava goriških zaporov zaprtim in ob-

sojenim antifašistom ne dovoljuje prejemanje dnevnih demokratskih časopisov. Vsiljujejo pa jim podli fašistični listič »El Merlo«. S tem postopkom jih je uprava še enkrat postavila na isto stopnjo kriminalcev.

Socialno skrbstvo v goriški okolici

Nezaslišano krivico in težki udarec, ki nam ga je zadal zavezniški splošni ukaz št. 11, s katerim so bili odvzeti izvoljeni ljudski oblasti zakonodajni in izvršni posli, občutijo danes na Goriškem zlasti vse revne družine, ki živijo v pomanjkanju vsakih življenjskih sredstev, tiste družine, ki so v vojni izgubile svoje hranitelje. Prej so bile te nepreskrbljene družine glavna skrb krajevnih NOO odborov, ti so imeli od svoje strani vse možnosti da jim zadostno pomagajo ker so imeli v svojih rokah tudi izvršno oblast. Krajevni NOO, ki jih ljudstvo še vedno priznava, pa nimajo več danes pravice pobirati davkov, ki naj bi šli v prvi vrsti v podporne namene. Zasedbena oblast, ki si je prevzela v varstvo to ozemlje se pa za podporo tem družinam ne zmeni. Krajevni NOO ne naberejo toliko prostovoljnih prispevkov, da bi z njimi podprli vsaj najbolj potrebne družine; v vasi si zato pomagajo kakor morejo, z ljud-

ske samopomočjo ter z lastnimi sredstvi. V Prvačini so dali podporo v skupnem znesku L. 2000 trem najbolj potrebnim družinam in to na podlagi zbiranja prostovoljnih prispevkov. V Biljah so podelili v podporo Lir 5.700, nabranih kot prostovoljni prispevki in od trošarine. Miren je prejel L. 20.000 od tovariša Vuk Francela iz Mirna stanujočega v Vidmu; od teh podelili revnim družinam L. 15.000, ostalih 5.000 lir za šolstvo. V Sovodnjah so prispevale za podpore vse organizacije. Podpore so bile na ta način porazdeljene kot po navadi; v Lokvici je dal tudi dobrosrčni tovariš 5000 lir v podporne namene. Renče so zbrale 11.000 lir kot prostovoljne prispevke in od trošarine za pomoč najpotrebnejšim družinam. Na isti način so si bili primorani pomagati v decembru in v novembru v Opatjenselu in drugod.

Te ogromne težave so naravna posledica protiljudskega ukaza ZVU št. 11 s katerim je bilo ljudstvo oropano svoje oblasti.

Četniške tolpe v Šempetru pri Gorici

Dne 28. decembra ob 9 uri zjutraj so se na zavezniškem kamionu pripeljali v Šempeter pri Gorici znani četniški razbojnik, isti ki so aprila meseca umorili nešteto partizanov, ko so tu imeli svojo postojanko. Vsi so bili oblečeni v zavezniških uniformah, na čepcih so imeli prijet stari srbski grb. Po številu jih je bilo 12, večinoma bišiči častniki. Z njimi je bila ena ženska.

Zglasili so se pri nekaterih družinah ter zahtevali, da jim vrnejo stvari, ki so jih ob svojem begu čez Sočo pustili pri njih in sicer čevlje, plašče, klobuke, nekaj volne in razno. Poročnik, ki ga ljudje dobro poznajo, je med drugim dejal, da se vsi oni, ki

Čitajte in širite „Soški tednik“

so bili nekdanji v Šempetru, sedaj nahajajo v Empoli pri Neapolju.

Šest od teh četnikov se je zglasilo v gostilni Černic ker so v njihovih prostorih imeli nekdanji svoj sedež. Tu so zahtevali, da jim pokažejo kakšne jugoslovanske časopise. Černičeva hčerka jim je ustregla ter jim dala »Ljudsko pravico«, »Soški tednik« in druge. Zabodel jih je v oči članek, v katerem se govori, da je Italija zatočišče vojnih zločincev. Ob tej priliki so se spogledali in se nasmejnili. Med drugim so se zanimali za koga je primorsko ljudstvo, zlasti pa Šempeterci. Černičeva hči jim je brez obotavljenja zabrusila v obraz, da je ljudstvo, kot še nikoli, edino za osvoboditelja maršala Tita. Nato je četnik dejal: »To pomeni, da primorski Slovenci niso za Jugoslavijo?« In zopet jim je odgovorila, da je Jugoslavija Titova in je zato ljudstvo za Tita in Jugoslavijo. Posebno so se zanimali kakšno obnašanje so imeli partizani za časa, ko so bili v cona A. Nakar so si ogledali dvorano, v kateri ima ljudstvo iz Šempetra svoje kulturne prireditve in zborovanja. Kot zgoraj omenjeno, so šli tudi na Muzejišče, kjer je imel do zadnjega aprila svoj

O delu žena na Goriškem

Po vsej Goriški so žene veliko pripomogle k uspehu dveh praznikov, sv. Miklavž in Božič ob katerih so bili obdarovani revni otroci.

V Komenskem okraju so bili obdarovani skoro vsi otroci, v Brdih je bilo razdeljenih 1200 paketov, v Kanalu 50, v Bovcu 120 paketov, v Mirenskem okraju je bilo porabljenih v prid revne dece za Miklavža in za Božič L. 24.150.—, tudi na Kobariškem je po vseh vaseh sv. Miklavž se spomnil otrok.

V Bovecu so žene skupno s pionirji organizirale in priredile predstavo, katere čisti dobiček L. 12.000.— so namenile vojnim sirotam.

Za Miklavževo in Silvestrovo so žene iz vseh goriških okrajev obdarile borce jugoslovanske armade, ki so v bolnicah sv. Justa v Gorici in v Gradiški. Zanje so nabrale sledeče blago: 94 l. vina, 16 l. žganja in vermuta, 5 kg medu, 58 kom. jaje, 115 kg sadja, 32 kg biškotov, 5 kg orehov, 30 kg maslenega kruha, 15 kg suhega sadja, 23 kg različne hrane, 300 razglednic, 80 parov copat, 1000 cigaret, 108 kom. pisarniških in brivskih potrebščin, 15 kom. različne obleke in Lir 5.800.—.

Pevovodski tečaj

Vsi tečajniki, ki so se prijavili na pevovodski tečaj na goriškem okrožju, naj se javijo 13. januarja ob 10. uri na sedežu S. P. Z.

Iz Solkana

Slava padlim borcem

Že več tednov je od tega odkar smo v Šmihelu nad Ozeljanom odkopali in prepeljali na solkansko pokopališče zemeljske ostanke tov. Miloša Mozetiča in Zvonkota Černeta. Dne 2. oktobra 1944 so smrtonosni streli krvoločnih SS-ovcev končali ti dve mladi življenji. Trupli sta bili pokopani v prijazni vipavski vasi, dokler se ni to jesen nudila ugodna prilika za prekop in prenos v domačo vas. Vrli in požrtvovalni šentmihelci so se oddolžili spominu naših dragih na najbolj plemenit način. Vsa vas jih je spremljala na zadnji poti do demarkacijske črte; fantje so nosili trupla padlih junakov, domači pevski zbor je zapel ganljive žalostinke, sledil je nagrobni govor in v sprevedu so nosili lepe vence in šopke. Na obrazih pogrebcev se je izražala odločna volja, ki jo pozna naš narod, ki je stopil iz boja proti nacifašizmu okrepljen in poživljen, narod, ki se zaveda svojega poslanstva. Obenem čuti v srcu tisto globoko hvaležnost, ki jo je dolžan svojim najboljšim sinovom, ki so žrtvovali svojo srčno kri za lepšo bodočnost našega slov. ljudstva. Poslednjič se je množica ozrla na kraj, kjer sta bila ustreljena tovariša nato se je zahvalil tov. Julij Kancler in Milošev oče do brim vaščanom. Ob tej priliki se prizadeti družini s toplo hvaležnostjo spominjata vseh, posebno mladine, za vso skrb in trud, ki so ga imeli.

Iz Rihemberka

Kdor iz vrha nad vasjo gleda Rihemberg se mu zdi skoraj nemogoče, da bivajo v teh ožganih razvalinah ljudje. A vendar je tako! Iz želje po svobodi smo žrtvovali tudi svoje domove in mnogo več. Življenje nam ni z rožicami nastljano, a se vendar živi. Hvala Bogu, da smo le doma. To nam je največje zadoščenje ob spominu na prestano trpljenje v nemških taboriščih. Težko nam je, da se je ravno zadnji teden v letu 1945 zopet nesreča pripetila v naši vasi. Tovariš Kristjan Bizjak, komaj 20 leten mladenič je postal žrtev nepredvidnega streljanja v božični noči. Naj bo to naši mladini v svarilo težko prizadeti družini pa izrekamo naše globoko sožalje. Skupno s tovarišem Kristjanom smo spremili k večnemu počitku dve nedolžni žrtvi nemškega nasilja iz februarja 1944., ko je bila požgana naša vas. To so Jožefa Gvardjančič, mati dveh otrok in Ida Vidmar iz Cvetroža. Obe sta bili težko bolni in zato so ju nacisti, žive pokopali v razvalinah hiše pri Ličnu. Naša domača delovna četa je s pomočjo zavezniške komisije izvedla popolna preiskavo

IZ NAŠIH KRAJEV

in slednjič našla ostanke obeh nesrečnic, ki sta tako vendar našli pokoj na pokopališču.

V nedeljo 30. decembra so se pri nas vršile volitve novega NOO, ki so izpadle v popolno zadovoljstvo vsega ljudstva. Izvoljeni so res takšni moške kakršnih naš narod potrebuje. Predsedoval nam bo dobro znani in zaslužni tovariš Jože Jogan iz Pedrovega. Naslednjega dne smo pa prav pošteno silvestrovali. Mladinski zbor nam je podal lep spored pesmi iz katerih se je zrcalila čista slovenska duša. Nastopil je tudi že prileten prosvetni zbor »Glas iz razvalin« in nam med drugim zapel »pozdrav domovini«. Oglasil se je še zbor sivolasih mož in v mehkem tonu zapel »Ob večerni uri«. Nato prav po domače opravljajal neugnanega »vasovalca«. Deklamacije in pesmi so podali tudi naši malčki. Ob tej priliki izrekamo našo zahvalo župnemu upravitelju č. gospodu Srebrničju za njegov trud in požrtvovalnost. — Tako se živi v rihemberških ožganih razvalinah.

Iz Velikih Žabelj

Obnovljeno prosv. društvo »Simon Gregorčič«, ki šteje že nad 150 članov je priredilo 28. in 31. decembra p. l. predstavo, ki je kar najlepše izpadla. Na sporedu so bile igre, recitacije, petje ter razni prizori. Bila sta nam ta dva večera, večera od diha in zanosa, ki sta nam pokazala, da je kljub najhujšemu nadčetrtstoletnemu zatiranju in preganjanju naš narod poln neusahljivih zmoglosti, narod, ki se po svoji žilavosti in vztrajnosti lahko kosa z vsakim drugim na polju prosvete in napredka. »Le zaori pesem o svobodi«, saj si nam bila toliko časa odvzeta.

Iz Vipave

V nedeljo, 16. p. m. nam je nudilo prosvetno društvo »Rdeča zvezda« iz Vipavskih Presej dokaj lepo prireditve. Na sporedu je bilo več lepih pesmi, ki jih je podalo domače društvo »Rdeča zvezda« ter rihemberški »Glas razvalin«. Živa slika »iz internacije« je ganila številne udeležence. Posebno pohvalo smo dolžni požrtvovalnemu tov. Copičju, ki je vodil petje.

Iz Kanala

Po dvajsetih letih je imelo prosvetno društvo »Soča« zopet silvestrovanje.

V nabito polni dvorani smo videli pester program. Burke v petju (kuplete) sta izvajala tovariša Stanko in Mirko ob godbi

kitare. Ponovno smo videli, da je mešani pevski zbor vreden imena — prvi v kanalskem okraju. Tudi naš pevovodja Nanut Kazimir je pokazal, da se trudi, da bi mladino čim več naučil, kajti odstraniti je treba velike sledove fašizma. Po končani prireditvi je govoril tik pred polnočjo Valentinčič Janko, ki je v glavnem povedal, da stopamo ob zaključku zgodovinskega leta 1945 v novo leto prepričani, da bomo v tem dosegli popolno svobodo, po kateri vsi hrenimo to je, da bomo priključeni k FLRJ. Nato se je naredila v dvorani tema; zaslišalo se je grmenje topov in tankov, nakar se je dvignil zastor ter razsvetlila dvorana: na odru je stal partizan v uniformi; v rokah je imel objete štiri zastave ki so izšle zmagoslavne iz štiriletne borbe. Ob pogledu na mirnega borca, ki je držal jugoslovanski, ruski, ameriški in angleški prapor je vsakdo imel rosno oko. Štiri zastave v rokah junaka so razveselile vse ljudstvo, ki je vsklikalo Jugoslaviji in velikim zaveznikom.

Imeli smo tudi »tombolo«. Ljudstvo je bilo po dvajsetih letih ponovno veselo in srečno, da je lahko po zaslugi J.A. osvoboditeljice imelo silvestrovanje svobodno, v pravem narodnem duhu.

Iz Morskega pri Kanalu

Pri nas so ustanovili sindikalni odbor, ki šteje okrog 30 članov. V organizacijo so vključeni fantje, ki so se pravkar vrnili iz Francije. Ljudstvo na splošno, posebno pa delavci se zavedajo, kako važna je ta organizacija, ki je edina, ki ščiti delavce in njihove interese. Tudi mladina Morskega je zelo marljiva ter stalno na delu. Enako deluje tudi ženska organizacija. Isto lahko rečemo o naših pionirjih; sedaj jih vzgaja tov. Kralj Janko.

Iz Srpence

V nedeljo, 30. decembra p. l. je naše prosvetno društvo »Stol« priredilo lep zabaven večer. Na sporedu so bile pevske točke, deklamacije in igre. Posebno pozornost so vzbujali pionirji ter mala Anka. Deklamacija, ki jo je lepo podala bivša interniranka Nada, je ganila mnogoštevilne udeležence. Koncem sporeda so dijaki iz Tolmina predvajali »Tovoto kolo«, katero so na splošno željo ponovili. Nadejamo se, da nas bodo prireditelji v tem pustu še večkrat razveselili s podobnimi veselici.

Iz Sv. Lucije ob Soči

V lepo okinčani dvorani smo priredili silvestrovanje, ki je poteklo v najlepšem redu in razpoloženju. Na sporedu je bila humoreska: »Jaz...z...z...s...sem«, ki je zbudila salve smeha. Med petjem in veselo godbo je minil večer. Ob prehodu v Novo leto so vsi navzoči zapeli »Hej Slovani!«; sledila so priložnostna voščila, nato se je nadaljevalo s plesom.

Iz Benečije

V Benečiji se nadaljuje preganjanje družin, ki so imele svoje člane v partizanih ali so na katerikoli način pomagale v narodno osvobodilni borbi. Tako se godi tudi z družino iz Gabrovice, v Sovodenski dolini, ki je imela dva sinova Marjana in Ivota v narodno osvobodilni vojski in sicer v Beneškem bataljonu. Borila sta se na domačih beneških tleh proti nacifašizmu in Ivo je bil v borbah težko ranjen. Z dne, ko se je jugoslovanska vojska umaknila iz onstran Soče se je za to družino pričel pravi križev pot. Pregarja jih lastni svak, Magni Carmelo, ki se hvali, da je že v Italiji zavlil nekomu vrat in ga bo sedaj vsem onim, ki imajo kaj opravka s partizani. Pretepel je lastno svakinjo Martinič Pierino ker je dala dva sinova v jugoslovansko armado. Njo in dvoletnega sinčka je zapodil iz lastne hiše. Tudi dva partizana njena sinova se ne moreta vrniti domov ker jima reakcionarni Italijan grozi s smrtjo. Žena je javila zadevo sodišču in policiji v Čedadu. Čeprav je že dolgo časa od kar je stvar javila, še ni nihče ničesar ukrenil, tako, da more družina se zatekati h tujim ljudem. Končno je 3. januarja prišla preganjena žena na okrajni NOO za Kobariško in prosila pomoči. Znano je po drugi poti, da italijanska uprava vsliša prošnje in gre vsestransko na roko potrebnim bivšim fašistom. Prosila je po možnosti za preselitev kamorkoli ker je tam stalšče za vse, ki so delali za partizane nevzdržno.

Iz Bajtov pri Benečiji

Na Novega leta dan smo v naši gorski vasi priredili dobro uspešno veselico, katero so v velikem številu obiskali prebivalci sosednjih vasi iz Benečije. Na sporedu so bile deklamacije, petje in šaloigra. Ob vselem razpoloženju je prišlo do burnih manifestacij za demokratično republiko Jugoslavijo. Ob tej priliki je bilo zbranih Lir 395.— za stroške večernega tečaja, ki se vrši v vasi in do katerega kaže posebno mladina veliko zanimanje.

Iz Breginja

Dne 15. decembra p. l. je številna množica iz Breginja sprejela truplo tov. Školč Stankota, ki je daroval svoje mlado življenje na oltar svobode v borbah v Nemškem Rutu dne 21. dec. 1943. Vaščani so razobesili zastave s črnimi trakovi. Pogreba, ki se je vršil naslednjega dne se je udeležila velika množica ljudi. Spremljali so ga tudi soborci, ki so bili izpuščeni iz JA ter tovariši, ki so se vrnili iz francoskega ujetništva, ki so za to žalno priliko oblekli svojo uniformo. Najstarejši ljudje pri nas ne pomnijo tako slovesnega pogreba kakršnega je bil deležen padli borec za svobodo, tovariš Stanko. Pevski zbor se je na pokopališču poslovil od njega z premilo žalostinko, nato je pokojnega pozdravil z ganljivimi besedami še tovariš Danilo. Številni venci so pokrili njegov grob.

Iz Starega sela

Domača zemlja je sprejela v svoje varno naročje zemeljske ostanke treh borcev, ki so padli za našo svobodo. To so: tov. Ignac Koren - Volgo, ki je padel kot četovodja na Golobarju in bil začasno pokopan v Bovcu, tov. Kranjc Janko, borec v Trnovskem gozdu, pokopan v Čepovanu in tov. Benko Stanko, ki je bil zajet od domobrancev in pripeljan na postojanko v Trnovem, odkoder se mu je posrečilo pobežniti z nekaterimi zavednimi fanti v partizanske edinice. Kot zvest sin svojega trpečnega naroda se je boril v Režiji, kjer je po izdajstvu istotam pustil svoje mlado življenje. Ob tej priliki smo položili k večnemu počitku še neznanega borca - komisarja Gašperja, ki je bil menda iz Prema pri Il. Bistrici. Naša vas ima pa še druge žrtve za svobodo, za katere pa bo težko da jih bomo pripeljali v domačo zemljo. Aktivisti Ursič Antonio in okrožni sekretar Rukli Alojz-Kmetič, ki počivata v daljni nemški zemlji, žrtvi zloglasnih taborišč. Nismo pozabili junaškega tov. Kranjc Alojza, kateri je bil ujet od domobrancev ter prepeljan v tržaške zapore odkoder ni bilo več sledu o njem. Še in še so naše žrtve razkropljene po daljnem svetu a danes se vseh spominja naša vas s hvaležnostjo in ponosom, saj so svoja mlada življenja darovali za naše osvobodjenje, za boljšo bodočnost vsega slovenskega naroda!

Darujte

za Tiskovni sklad
„Soškega tednika!“

R. B.

Na goriškem gradu

(Nadaljevanje in konec.)

Slišiš ječanje? Podzemske ječe jih čujejo. Zgoraj sijaj, spodaj gorje in smrt. Koliko jih je tu trpelo. Po smrti goriških grofov l. 1500, so avstrijski cesarji in nadvojvode krotili upornike. Prišli so Benečani in zmagovito uklesali krilatega leva nad glavni vhod. Pridel je Napoleon in je strmel izpred današnje pošte na močno utrjeni goriški grad. Ob grajske zidine je po veliki noči l. 1713. butalo 6000 Tolmincev in Vipavcev pod Ivanom Gradnikom, terjaje staro pravdo. Petsto hrvaških konjnikov je ukrotilo puntarje. Enajst Tolmincev so razčetrverili na Travniku pod kipom svetega Ignacija, šestdeset jih je po dve leti umiralo v temnicah na goriškem gradu. Čuješ stok? — Še danes

se bero čačke obupancev po stenah celic.

Dolgo let je bil grad za vojašnico, nazadnje je dobil obliko jajca. Le stari bastijoni, barbakani, glaciji še od beneških inženirjev postavljeni in od avstrijskih popravljeni so po letu 1850. ostali. General Nugent mu je tedaj vzel slikovito srednjeveško obliko in ga je novodobno utrdil. 32 kanonov in 2 možnarja sta štrlela v Gorico iz te trdnjave.

Vendar so mrki zidovi še tu pa tam čakali dneve nekdanjih viteških poedin, n. pr. ko je Franc Jožef jahal na konju na goriški grad.

Šestinseddesetega leta je bila Avstrija v Lombardiji poražena; tedaj je nadvojvoda Albrecht mislil zopet utrditi goriški grad, a so mu na srečo Goričanov predlog odbili. Grad je služil za vojašnico ene čete in pa za vojaške zapore. L. 1878. ga je stavbe-

nik Tabai tako preuredil, da je dobil tisto značilno obliko elipse ali jajca, ki se je goriški deci do pred vojne tako utisnila v spomin.

Mirno je goriški grad poslušal šumeče »šagreg«, ki so vsako leto na drugi binkoštni praznik, in še na tretji, privabljal številne meščane h cerkvi sv. Duha, še bolj pa v »oštarijo pri Vincencu«, kjer je bil »barjar«.

Iz mirnega spanja so zidine zdramile granate, ki so zlasti treskale v »beneški bastijon«, kjer je imel avstrijski general Kraus opazovališče. Takrat smo videli, kako so znali zidati stare gradove. Na stotine granat je udarjalo ob skalne utrdbe, a do tal jih ni razrušilo. Štiri 305 milimetrsk granate so treščile v »palačo«, a ji ni bilo hudega. Vendarle so bile razvaline strašne.

Ali je konec stare slave goriškega gradu? Zadnji orumeneli list njegove kronike?

Ne, tu v skrinji je sicer pod steklom še par črvivih bukev o goriški zgodovini, a soba je prav tako kot je bila v 14. stoletju. Prav tako in razkošna je dvorana deželnih stanov, »prestolna« in druge. Na odprti podstrehi so pripravljene spingarde in možnarji, v stražni dvorani, poleg temnih celic se svetijo šlemi, sulice, helebarde, zraven v kuhinji je še posoda v omari, polena poleg raznih. Z nape lahko snameš kositerni vrč in se napiješ iz vodnjaka sredi dvorišča, kjer se šopirijo prebliščavi pavi. Morda grofice Katarine? Zdaj, zdaj bo zatrobil rog ali pa bo zabrenkal popotni pevec...

Iz sanj se prebudim, pozni obiskovalec, živim. Le stari grad so po vojni tako točno obnovili, da vdihavaš še danes na goriškem gradu lepe zgodbe in groze starih dni, da prisluhneš razgiban povestnici gradu in naše pokrajine ob njem.

Najbolj razgibana je bila po prvi in po pravkar končani drugi svetovni vojni. Čudovito se je obakrat ponovila zgodovina.

Takrat je že vihrala na »beneškem bastijonu« naša tribarvnica. Toda komaj za par dni. Nemilo izdani so jo že čez par dni sneli. Beneški lev in liktorski snop sta nam potomcem puntarskih Gradnikov grozila.

In sedaj? V maju se je spet lila preko mogočnih grajskih zidov barva naše svobode. Toda — danes zopet čakamo, kdaj bo na tem gradu, prepojenem z našo krvjo zavihral naš prapor.

Goriški grad, ki so ga 1937. leta lepo prenovili, bo šele tedaj postal, ne samo častitljivi spomenik davnih dedov in dni, ampak pravi simbol puntarskih borb za staro pravdo mesta, ki se že skoro tisoč let po pričanju starih listin »v slovensčini imenuje Gorica«!

Cronista Sontiacus.

DROBNE NOVICE

* Ob 85 obletnici svojega rojstva je prejel znani češki založnik Jan. Lajhter naslov častnega doktorja filozofije Karlove univerze v Pragi.

Častni doktor filozofije Jan Lajhter je stem postal brezdvomno prvi založnik na svetu, kateremu je univerza — ki je povrh vsega še sama tako slavna — dala tako globoko priznanje.

* Ljudsko sodišče v Kopru je sodilo Alojzija in Marija Jakomina iz Gregoričev, ki sta bila obtožena zločinskega fašističnega delovanja v Kopru in okolici. Njih krivda je bila popolnoma dokazana ter sta bila kaznovana na 13 in 9 let prisilnega dela. Zbrano ljudstvo je pazljivo sledilo razpravi ter z odobravanjem sprejelo pravično sodbo ljudskih sodnikov.

* Zavezniška vojaška uprava v Trstu je s 1. januarjem 1946 znatno omejila slovenske oddaje v tržaškem radiu. ZVU ni o tem ukrepu izdala še nikakega uradnega poročila, ki bi utemeljevalo to kršitev slovenskih narodnih pravic. Znano pa je, da je italijanska reakcija v Trstu začela že pred mesecem dni s kampanjo proti slovenskim oddajam in zahtevala od ZVU, da prekine s slovenskimi oddajami v tržaškem radiu ali pa da jih ukine.

* Novi šolski zakon na Koroškem je ostal na mrtvi točki, kajti slovensko mladino podučuje še vedno bivši nacistični učitelji, ki sovražijo slovensko mladino. Za zakonske predpise glede slovenskega pouka se ti učitelji sploh ne brigajo.

Otrokom zabijavajo, da se jim ni treba učiti slovenskega jezika, ker je isti grd in se ga morajo sramovati. Če pa se hočejo slovensko učiti naj izginijo v Jugoslavijo, ker za Slovence na Koroškem ni prostora. Šola je spričo takega učiteljstva to kar je bila, najbolj učinkovit instrument germanizacije. Slovenci na Koroškem so prišli do prepričanja, da je edina rešitev iz teh nevzdržnih razmer priključitev slovenske Koroške k Jugoslaviji.

* Pet sovjetskih znanstvenikov je iznašlo atomsko bombo, ki prekaša ameriško. Pri ključnih delih sta pomagala tudi nemška fizika Voller in Hertz, ki so ju sovjeti ujeli. Pri poizkusih so naredili atomsko bombo v velikosti teniške žoge. Njena razdalna sila je 85 km v ravnini in 10 km v višini. Pri eksploziji razvija vročino več milijonov stopinj.

* Agencija France Presse poroča, da je sodišče v Heraklionu na otoku Kreti oprostilo 5 vojnih zločincev kazni. Toda prebivalstvo Krete je, ogorčeno nad tako odločitvijo sodišča, te zločince linčalo.

* Zastopstvo porabskih Slovencev je izročilo madžarskim oblastem v Szombathelyju spomenico, ki je naslovljena na madžarsko vladno in v kateri zahtevajo ustanovitev slovenskih šol.

* Naš slovenski rojak Louis Adamič je izdal v Ameriki knjigo »Narod narodov«. Adamič stoji na stališču, da Zedinjene države Amerike niso izključno anglosaksonska država in da ameriška kultura sestoji iz različnih elementov, katere so v Ameriko prinesli različni narodi v toku treh stoletij.

* Iz Britanije je odplula jugoslovanska trgovska ladja »Dubrovnik«, ki nosi s seboj ambulančni avto, na katerem je sledeči napis: Dar meščanom Kragujevca, kot znak hvalečnosti za pomoč dano britanskim vojnim ujetnikom v juniju 1944. leta. Ti

stega meseca so bili britanski častniki poslani iz Grčije v Nemčijo kot ujetniki v navadnih živinskih vagonih in so za 7 dnevno potovanje dobili hrano samo za 4 dni. V predmestju Kragujevca se je vlak ustavil in ko se je začel počasi pomikati,

so začeli padati v vagone veliki okrogli hlebec kruha še topli, iz pekarn. Britanski častniki so prisegli, da bodo nekoč poplačali meščanom njihovo pravočasno pomoč. Ambulančni avto, ki je na poti v Jugoslavijo je plod te prisege.

Zaščitimo plemensko živino

Takoj po osvoboditvi so narodnoosvobodilne oblasti podvzele celo vrsto ukrepov zaradi zaščite plemenske živine in racionalne uporabe mesa in maščob. Najbolj prizadeti predeli, med temi zlasti Posavje, Brežiško in Krško polje, so prejeli okrog 1500 glav goveje živine in preko 4000 konj ter okrog 1200 voz. Nabavljenih je bilo 105 novih traktorjev, a v traktorskih tečajih se je izvežbalo nad 160 traktoristov. Tako so lahko bila sedaj polja v ravninskih predelih v veliki meri obdelana že s traktorskimi plugi, a v hribovitih krajih z dodeljeno vprežno živino.

Narodno - osvobodilne oblasti so podvzele tudi zaščitne ukrepe proti širjenju kužnih bolezni. Proti rdečici je bilo n. pr. cepljenih 120.000 prosičev, proti kugi 3000, proti nalezljivi ohromelosti 630, a okrog 3500 konj je bilo ozdravljenih od garij itd. Pospešena je tudi proizvodnja seruma v državnih zavodih, in sicer je bilo doslej izdelanih že preko 80 tisoč doz vakcine in 200 litrov seruma proti rdečici.

To so napor narodno osvobodilnih oblasti v smeri obnove in izboljšanja naše živinoreje. Ti napor pa morajo najti oporo, pomoč in sodelovanje tudi v najširših vrstah samih živinorejcev. Le če bo oblastvena iniciativa podprta tudi s popolnim razumevanjem in iniciativo od spodaj, s predlogi in pobudami samih kmetov in z njihovim aktivnim sodelovanjem, bodo tudi v tem pogledu doseženi skoraj zadovoljivi rezultati.

To sodelovanje je tem potrebnije, ker se je zaradi letošnje pomladanske suše zmanjšal pridelek krme za 40 do 60 odstotkov. Mnogo krme pa je bilo uničene tudi ob zaključnih vojnih operacijah. Razen tega so vse sovražne in zavezniške armade, ki so se pomikale preko našega ozemlja, potrebovale ogromne količine krme za svoje konje. Tako je prišlo do izredno občutnega pomanjkanja krme ter ogromnih težav v ohranjanju naše živine. Razni protiljudski špekulanti skušajo izkoristiti ta izredno težak položaj naših živinorejcev ter izsiljujejo od njih živino, ki jo kupujejo, koljejo in prodajajo z mastnimi dobički na črni borzi. Takšno ukupovanje, zlasti pa za količine živine, so protizakoniti ter škodujejo predvsem našim živinorejcem, ker jim za daljšo vrsto let občutno zmanjšujejo dohodek. Ta škoda je tem občutnejša, ker gredo v nekaterih krajih na zakol zadnja plemenska teleta, a kože nezakonito zaklane živine se ne prodajajo usnjarnam za izdelovanje nujno potrebnega usnja in podplatov.

Tako ostaja naša živinoreja brez plemenskih telet, naša industrija brez surovin, a ljudstvo brez potrebnega obuvala. Če se v celoti zavedamo ogromne izgube in škode, ki nam jo je v štiriletni vojni vihr povzročil okupator z množičnim klanjem in uničevanjem živine, je pač danes ena izmed naših največjih dolžnosti, da z združenimi napor in z medsebojno pomočjo ohranimo v našem živinorejstvu do pomladi vsaj številčno ono stanje, ki smo ga prejeli ob osvoboditvi.

Zato moramo uporabiti vsa sredstva, da ga ohranimo, da ljudske množice prepričamo o potre-

bi in važnosti ohranjanja tega kapitala. Da kmečke množice nobiliziramo za aktivno in iniciativno iskanje virov, možnosti in načinov za ohranjanje naše nedorasle plemenske živine.

Predvsem moramo čimbolj in čimdalje izkoristiti jesensko pašo, a samo pomanjkanje krme moramo v največji meri nadoknaditi z uporabo otrobov, repičnih, sončničnih in oljnatih tropin, dalje z rezanci sladkorne repe. Tudi koruzno, ječmenovo, ovseno, ajdovo in rženo slamo bomo morali letos mešati med ostalo krmo, zato moramo pri spravljanju te slame paziti, da je dovolj suha in da ne splešni. Kjer je mogoče bomo s strniščno deteljo, zeleno koruzo, zadnjimi odkosi trave, odvisnimi bučami, pa tudi iz raznih vrst še zelenega plevela pripravili kislo krmo.

Če ob vsestranski izbiri vseh virov in možnosti ugotovimo, da krme kljub vsemu temu v nekem kraju ne bo dovolj za zimsko in pomladansko dobo, bomo morali pristopiti k zmanjševanju števila živine z oddajo in prodajo iste v predele, kjer je krme dovolj, a primanjkuje živine.

Vprašanje ohranjanja številčnega stanja naše plemenske živine ni samo vprašanje naših živinorejcev, ni samo vprašanje našega kmetijskega gospodarjenja in preskrbe z mlekom, mesom in industrijskimi surovinami. To vprašanje je obenem tudi politično vprašanje. Zato ga moramo reševati na sestankih, konferencah in političnih zborovanjih vseh vaških množičnih organizacij, zato se morajo seznaniti s temi vprašanji vsi naši politični in gospodarski aktivisti, da bodo lahko nenehno opozarjali na njihovo izredno važnost kmečkega ljudstva, da bodo lahko nenehno mobilizirali iniciativo kmečkih množic, da najdejo vse vire in možnosti za zaščito mlade plemenske živine.

„Namišljeni bolnik“ v Gorici

V soboto, dne 5. januarja in v nedeljo, dne 6. januarja t. l. je priredilo Dramsko društvo v Gorici klasično delo iz francoske dramske literature Molierjevega: Namišljenega bolnika. Brez dvoma je vsak obiskovalec našega gledališča — ki kolikortoliko pozna Molierjev teater — si je ob tej priliki mislil: no, to so pa korajžni ti goriški igralci, da se vržejo kar na tega klasika-velikana, ki zahteva od igralcev in prirediteljev res mnogo. Vem, da so poklicni igralci večkrat v zadregi, ko se gre za igrati Molierjeve komedije, saj jim je znano, koliko študija in fines dramatične umetnosti je treba prekoračiti, da ima igra zaželen uspeh. Naše pridne goriške igralce pa ne bomo gledali iz tega vidika, temveč z veseljem beležimo njih dobro voljo, da so v danih razmerah se res potrudili in da so nas v besedi in kretanju zadovoljili. Drugo in tretje dejanje sta bili brez dvoma bolj od prvega, odločno se je čutilo, da so se igralci sprostili in da je njih podajanje postalo bolj toplo in živahno, kar je takoj tudi občinstvo opazilo ter nagradilo s hvaležnim aplavzom. Omenil bi, da bi si drugič želeli boljše šminkanje in nekoliko bolj tihega šepetala. Dramsko društvo pa naj nas kaj kmalu zopet razveseli z novimi predstavami, mogoče bi bilo bolj umestno pose-

či po kakšni znani ljudski igri ali po kakšni igri iz sodobne dram. literature.

Vsem naročnikom knjig „Gregorčičeve založbe“!

Ker se je zaradi nedostajanja električne struje, tiskanje knjig »Gregorčičeve založbe« zakasnilo, sporočamo vsem naročnikom, da knjige izidejo do srede januarja 1946.

Knjige so zanimive in bodo slednjemu čitatelju nudile zdravilo, poučno in zabavno duševno hrano.

Obenem sporočamo, da je izšel I. zvezek Mladinske knjižnice, Triglavov polet, ki je na razpolago vsem naročnikom za doplačilo lir 20 za izvod.

Iz poštnega ravnateljstva

Poštno ravnateljstvo javlja, da je treba dvigniti denar poštne nakaznice in čekov od 1. januarja 1946 dalje v času dveh mesecev po njihovi izstavitvi ali vidimiranju.

Nakaznice pa, ki so bile izstavljene ali vidimirane že pred 1. januarjem letošnjega leta bodo imele izreden rok veljavnosti tudi do preteka štirih mesecev svoje izstavitve ali vidimiranja.

Še vedno pa je v veljavi prekinitev zapadlosti vrednostnih papirjev, kakor to veleva vojni zakon, ki še vedno drži.

Predujmi na račun vojne odškodnine za premičnine

Zavezniška vojaška uprava za Goriško okrožje je pooblastila finančno intendanco v Gorici, da sme podeljevati predujme na račun vojne odškodnine za premičnine do največ Lit. 100.000 (sto tisoč). Ta predujem lahko dobi osebe, ki imajo po zakonu o vojni škodi z dne 26. oktobra 1919 št. 1543 zakonito pravico do povračila vojne škode, ki so jo urpele radi vojnih dogodkov na svoji premični imovini.

Predujmi se bodo priznavali pod sledečimi pogoji:

a) Izračunavanje predujma se izvrši po sledeči razpredelnici: predujem za prvih 50.000 lir znaša 50%; za naslednjih 100.000 lir znaša 25%; za naslednjih 100.000 lir znaša 12,50; predujem za katerikoli nadaljnji znesek pa znaša 5%.

b) Predujmi se ne bodo dovoljevali osebam, ki plačujejo dopolnilni davek od dohodka nad 100.000 lir.

c) Predujmi se bodo dovoljevali le na prijave vojne škode za zgubljeno obleko in perilo, za neobhodno potrebno pohištvo in za orodje. Za enkrat se ne bodo upoštevale prošnje za luksuzne predmete kakor so: klavirji, radijski aparati, okrasni predmeti, kožuhi, luksuzni avtomobili, srebrnina in zlatnina.

Oškodovanci, ki mislijo, da imajo pravico do teh predujmov, morajo priložiti svoji prošnji za odškodnino na Finančno intendanco izjavo o višini dopolnilnega davka. To izjavo izda pristojna davčna uprava na kolka prostem papirju.

Sprejem otrok v gluhoemnico

Gluhoemnica v Portorožah v Istri sprejema vse telesno in duševno zdrave gluhoemne otroke slovenske narodnosti iz vsega Slovenskega Primorja, in sicer novince od 6 do 12 let starosti, kakor tudi vse one gluhoemne otroke, ki so bili primorani do

sedaj obiskovati italijanske gluhoemnice (od drugega do vstetega petega razreda).

Za dohod v Portorože se lahko uporabi autobus, ki vozi iz Ljubljane v Izolo, dalje tovorni avto, ki prevaža ljudi dvakrat dnevno iz Pirana v Trst in nazaj ter barko, ki odhaja iz Trsta izpred ribarnice okoli 11. ure dopoldne. Vsa podrobna pojasnila in navodila dajajo vsi okrajni in okrajni NO odbori ter uprava gluhoemnice.

IZPLAČILA

Trgovska Zveza v Gorici je poslala sledečo okrožnico:

Zvedeli smo, da mnogi trgovci goriškega okrožja ne plačujejo svojim nameščencem in delavcem plač oziroma mezd, predpisanih po veljavnih odredbah in pogodbah, ali pa jih izplačujejo nepopolno. To je povzročilo veliko nezadovoljstvo med delavci in nameščenci.

Trgovci se morajo zavedati, da preživljamo najtežje trenutke in da tako obupnih gospodarskih razmer še nikdar ni bilo, zato jih odločno pozivamo, da v celoti in brez odlašanja izpolnijo odredbe in pogodbe za izplačilo plač in mezd.

Opozorilo: Tudi trgovci nečlani se morajo držati teh odredb.

Vpis podjetij in prijava osebja

Urad za delo opozarja vsa trgovska, industrijska, obrtniška, denarna, zavarovalna podjetja in proste poklice na odlok področja ZVU v Gorici na dolžnost, da morajo prijaviti podjetja in vse osebje tekom 15 t. m., v izogib posledic, določenih v členu 10 Ukaza št. 13 ZVU.

Tozadevne listine za prijavo so na razpolago pri Uradih za delo, kjer dobijo zainteresiranci potrebna navodila, kakor tudi pri Sindikalnih združenjih.

ZA NAŠE SIROTE

Blažica por. Kulot Pierina je darovala L. 600.— »za naše sirote«. Akcijski odbor za sirote pri Socialnem skrbstvu se ji najtopleje zahvaljuje.

IZLET

Slov. planinsko društvo v Gorici priredi v nedeljo, 13. t. m. popoldanski izlet na Sabotin. Odhod ob 13.30 uri s pevsmkega mostu. Ob povratku se ustavimo na Oslavju.

KIT

najboljši za kolesa na debelo in na drobno dobite v razprodaji časopisov, ulica Oberdan 5 (vogal ulice Morelli).

OBVESTILO

Mestno županstvo v Gorici naznanja, da bosta kriti trg in izvozni trg ostala zaprta vse nedelje do 17. marca 1946.

Varujmo naše borovce!

Uničevanje gosenic borovega prela je po vseh gozdarskih predpisih obvezno za vse lastnike borovih nasadov!

IZHAJA ENKRAT NA TEDEN — Urednik: J. KRISTIJAN BAYDAŽ — Za list odgovarja: ALOJZ BUDIN — Uredništvo in uprava: GORICA, „Ljudski dom“ pritličje — Izdaja lista je odobrena od A. I. S. Tisk KATOLIŠKE TISKARNE v Gorici — Najemnik: „Primorski dnevnik“